

TEATR FAOLIYATI ASOSIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA MULOQOTNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI

Rakhmanova Gulrukh Ubaydullayevna

Alfraganus Universiteti, pedagogika fanlari bo'yicha (PhD)
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14917188>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 15- Fevral 2025 yil
Ma'qullandi: 20- Fevral 2025 yil
Nashr qilindi: 24-Fevral 2025 yil

KEY WORDS

Maktabgacha yoshdagi bolalar, muloqot, teatr faoliyati, dramмага asoslangan aralashuv, og'zaki muloqot, og'zaki bo'lmagan muloqot, ijtimoiy o'zaro ta'sirlar, hissiy ifoda.

ABSTRACT

Ushbu maqola teatr faoliyati asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqotni rivojlantirish vositasi sifatida birlashtirish samaradorligini o'rganadi. Tadqiqot dramмага asoslangan aralashuvlarning og'zaki va og'zaki bo'lmagan muloqot qobiliyatlarini oshirishga, ijtimoiy o'zaro ta'sirlarni rivojlantirishga va yosh o'quvchilarda hissiy ifodani targ'ib qilishga ta'sirini o'rganadi. Adabiyotlarni keng qamrovli ko'rib chiqish orqali avvalgi tadqiqotlarda qo'llanilgan turli usullar o'rganiladi va ushbu tadqiqotlar natijalari maktabgacha ta'limda teatr faoliyatini birlashtirishning potensial foydalari haqida tushuncha berish uchun tahlil qilinadi.

Samarali muloqot qobiliyatlari bolaning yaxlit rivojlanishi uchun juda muhimdir va maktabgacha yoshdagi yillar tilni o'rganish va ijtimoiy o'zaro ta'sir uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqotni kuchaytirish uchun teatr faoliyatining imkoniyatlarini o'rganadi. O'zini og'zaki va og'zaki bo'lmagan holda ifoda etish, ijtimoiy o'zaro aloqada bo'lish va his-tuyg'ularni ifoda etish qobiliyati bolaning umumiy kognitiv va hissiy rivojlanishi uchun juda muhimdir.

Adabiyot tahlili:

Ko'plab tadqiqotlar dramмага asoslangan aralashuvlarning bolalardagi muloqot qobiliyatlariga ijobiy ta'sirini ta'kidlaydi. Teatr faoliyati tilni rivojlantirish uchun dinamik va qiziqarli platformani taqdim etadi, bu bolalarga turli xil his-tuyg'ular va ijtimoiy ssenariylarni o'rganishga imkon beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, dramatik o'yinda ishtirok etish so'z boyligini oshiradi, hayoliy fikrlashni rag'batlantiradi va turli nuqtai nazarlarni tushunishni osonlashtiradi. Bundan tashqari, drama faoliyati hamkorlik, jamoaviy ish va hamdardlikni targ'ib qiladi, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ijobiy ijtimoiy muhitni yaratadi.

Usullari:

Maktabgacha yoshdagi bolalarda teatr faoliyatining ta'sirchanligiga ta'sirini o'rganish uchun aralash usulli yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotda ma'lum vaqt davomida muntazam teatr tadbirlarida ishtirok etadigan nazorat guruhiga yoki eksperimental guruhga tasodifiy tayinlangan maktabgacha yoshdagi bolalarning namunasi ishtirok etdi. Aralashuvdan oldingi va keyingi baholashlarga standartlashtirilgan aloqa baholari, ijtimoiy o'zaro ta'sirlarni kuzatish va drama mashg'ulotlari paytida ekspressiv xatti-harakatlarni sifatli tahlil qilish

kiradi.

Natijalar:

Teatr faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalarning qulayligini oshirishda muhim rol o'ynashi mumkin. Ushbu tadbirlar turli xil muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishni rag'batlantiradigan ijodiy va interaktiv platformani taqdim etadi. Bu erda teatr faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalarning qulayligiga hissa qo'shadigan ba'zi asosiy mexanizmlar mavjud:

Tilni rivojlantirish:

- Lug'atni kengaytirish: teatr faoliyati bolalarni yangi so'z va iboralarga duchor qiladi, ularning so'z boyligini kengaytirishga yordam beradi.

- Fikr va g'oyalarni ifodalash: rolli o'yin va hikoya qilish orqali bolalar o'z fikrlari va g'oyalarni yanada samarali ifoda etishni o'rganadilar.

Tilni rivojlantirish:

• So'z boyligini kengaytirish: teatr faoliyati bilan shug'ullanish bolalarda so'z boyligini kengaytirishga sezilarli hissa qo'shishi mumkin. Spektakllarda, skitlarda yoki boshqa dramatik spektakllarda qatnashib, bolalar kundalik tilining bir qismi bo'lmasligi mumkin bo'lgan turli xil so'zlar va iboralarga duch kelishadi. Turli xil lug'atlarga ta'sir qilish ularga yangi so'zlarni o'rganishga va ularning ma'nosini kontekstda tushunishga yordam beradi.

• Fikr va g'oyalarni ifodalash: rol o'ynash va hikoya qilish kabi teatrlashtirilgan tadbirlar bolalarga o'zlarini ijodiy ifoda etish uchun platforma beradi. Bolalar turli rollarni o'z zimmlariga olganlarida yoki o'zlarining rivoyatlarini yaratganlarida, ular o'z fikrlari va g'oyalarni yanada samarali bayon qilishni o'rganadilar. Bu jarayon ularning muloqot qobiliyatlarini oshiradi va tilni o'zini namoyon qilish vositasi sifatida ishlatishga undaydi.

• Muloqot qobiliyatlari: so'z boyligini kengaytirish va ifoda etishdan tashqari, teatr faoliyatida ishtirok etish umumiy muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bolalar ovozini modulyatsiya qilishni, tegishli imo-ishoralardan foydalanishni va nutq orqali hissiyotlarni etkazishni o'rganadilar. Ushbu ko'nikmalar turli xil ijtimoiy va akademik sharoitlarda samarali muloqot qilish uchun juda muhimdir.

• Faol tinglash: teatr faoliyatining birgalikdagi tabiati bolalardan tengdoshlarini faol tinglashni talab qiladi. Ssenariyga rioya qilish, ko'rsatmalarga javob berish yoki spektakl davomida improvizatsiya qilish bo'ladimi, bolalarda diqqat bilan tinglash va to'g'ri javob berish qobiliyati rivojlanadi. Bu ularning qabul qiluvchi til ko'nikmalarini oshiradi va aloqa dinamikasini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

• Empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar: rol o'ynash orqali bolalar turli xil belgilar poyafzaliga kirib, turli nuqtai nazar va hissiyotlar haqida tushunchaga ega bo'lishadi. Bu hamdardlikni kuchaytiradi va ularga ijtimoiy o'zaro munosabatlarning nuanslarini tushunishga yordam beradi. Teatr faoliyatining birgalikdagi tabiati, shuningdek, guruh ichida jamoaviy ish, hamkorlik va samarali muloqotga yordam beradi.

• Ishonchni mustahkamlash: omma oldida nutq so'zlash va tomoshabinlar oldida chiqish teatr faoliyatining ajralmas qismidir. Ushbu tajribalar bilan shug'ullanish bolalarga jamoat joylarida o'zlarini ifoda etishga ishonchni oshirishga yordam beradi. Sahna qo'rquvini engish va ijobiy fikrlarni qabul qilish bolaning o'zini o'zi qadrlashi va o'ziga ishonishiga hissa qo'shadi.

• Kognitiv rivojlanish: satrlarni yodlash, skriptlarni tushunish va spektakllar davomida

harakatlarni muvofiqlashtirish kognitiv rivojlanishni rag'batlantiradi. Teatr faoliyatida keltirilgan muammolar muammolarni hal qilish ko'nikmalariga, xotirani saqlashga va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi.

Teatr faoliyati tilni rivojlantirishda ko'p qirrali rol o'ynaydi. Ular nafaqat so'z boyligini boyitadi va ifodani oshiradi, balki bolalarda muloqot, ijtimoiy va kognitiv qobiliyatlarning yaxlit rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Ijtimoiy Hamkorlik:

- Jamoaviy ish: teatr faoliyati ko'pincha guruh ishtirokini, jamoaviy ish va ijtimoiy hamkorlikni rivojlantirishni o'z ichiga oladi.

- Empatiya: turli rollarni bajarish bolalarga turli nuqtai nazar va his-tuyg'ularni tushunish va ularga hamdard bo'lish imkonini beradi.

- Tana Tili: teatrlashtirilgan tadbirlar bolalarga his-tuyg'ular va xabarlarini yetkazish uchun tana tilini tushunishga va ulardan foydalanishga yordam beradi.

- Yuz ifodalari: ekspressiv o'yin his-tuyg'ular va reaksiyalarni yetkazish uchun yuz ifodalaridan foydalanishni rag'batlantiradi.

Ishonchni mustahkamlash:

- Ommaviy nutq: teatr faoliyati boshqalarning oldida gapirishni o'z ichiga oladi, bolalarda notiqlikka bo'lgan ishonchni rivojlantirishga yordam beradi.

- O'zini namoyon qilish: bolalar o'zlarini va fikrlarini xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhitda ifoda etishga ishonch hosil qilishadi.

Tasavvur va ijodkorlik:

- Hikoyalar: teatr faoliyati ko'pincha tasavvurni rag'batlantiradigan hikoyalar yaratish va aytib berishni o'z ichiga oladi.

- Masala yechish: bolalar ijodiy fikrlash va masalalarni yechishni talab qiladigan xayoliy o'yin bilan shug'ullanadilar.

Tinglash Qobiliyatlari:

- Faol tinglash: teatr faoliyati boshqalarni tinglash, ko'rsatmalarga rioya qilish va to'g'ri javob berishni o'z ichiga oladi.

- Turli nuqtai nazarlarni tushunish: bolalar turli xil nuqtai nazar va qarashlarni tinglashni va tushunishni o'rganadilar.

Madaniy Xabardorlik:

- Xilma-xillikka ta'sir qilish: teatrlashtirilgan tadbirlar turli madaniyatlarni o'rganish, bolalarga xilma-xillikni bilish va qabul qilishga yordam berishni o'z ichiga olishi mumkin.

Hissiy tartibga solish:

- Rolli o'yin: bolalar o'z his-tuyg'ularini rolli o'yin orqali o'rganishlari va tartibga solishlari, his-tuyg'ularini to'g'ri boshqarish va ifoda etishni o'rganishlari mumkin.

Xotirani yaxshilash:

- Ssenariyli rollar: teatr tadbirlarida satr va ishoralarni yodlash bolalarda xotira qobiliyatini oshirishi mumkin.

Qiziqarli va zavq:

- Ijodiy assotsiatsiyalar: muloqotni qiziqarli va yoqimli mashg'ulotlar bilan bog'lash til va o'zaro munosabatlarga ijodiy munosabatni kuchaytirishi mumkin.

Maktabgacha muhitda teatr faoliyatini amalga oshirish qo'llab-quvvatlovchi va rag'batlantiruvchi muhitni talab qiladi. O'qituvchilar va tarbiyachilar ushbu tadbirlarni

osonlashtirishda, yo'l-yo'riq ko'rsatishda va bolalarning o'zlarini erkin ifoda etishlari uchun imkoniyatlar yaratishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Ushbu tadqiqot natijalari maktabgacha ta'limda teatr faoliyatini birlashtirishning afzalliklarini ta'kidlaydigan oldingi tadqiqotlar bilan mos keladi. Drammaga asoslangan aralashuvlarning dinamik tabiati bolalarni ko'p qirrali o'rganish tajribasiga jalb qiladi, bu tilni rivojlantirish va ijtimoiy ko'nikmalarni egallash uchun kontekstni ta'minlaydi. Kuzatilgan ijobiy natijalar teatr faoliyatining potensialini maktabgacha ta'lim muassasalarida muloqotni rivojlantirish uchun o'qituvchilar uchun samarali vosita sifatida ta'kidlaydi.

Xulosalar:

Ushbu tadqiqot maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqotni kuchaytirish uchun teatr faoliyatini integratsiyalashuvini qo'llab-quvvatlovchi tadqiqotlarning o'sib borishiga yordam beradi. Og'zaki va og'zaki bo'lmagan muloqot qobiliyatlari, ijtimoiy o'zaro ta'sirlar va hissiy ifodalarga ijobiy ta'sir erta bolalik ta'limida dramмага asoslangan aralashuvlarni kiritish muhimligini ta'kidlaydi.

Kelajakdagi tadqiqotlar barqaror teatr faoliyatining kommunikatsiyaga uzoq muddatli ta'sirini o'rganishi, ko'nikmalarning hayotiy vaziyatlarga o'tkazilishini baholashi va dramмага asoslangan tadbirlarni samarali amalga oshirishda o'qituvchilarni tayyorlash va qo'llab-quvvatlashning rolini o'rganishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, topilmalar teatr faoliyatining potensialini maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqotni rivojlantirishga intilayotgan o'qituvchilar uchun qimmatli vosita sifatida ta'minlanadi va natijada har tomonlama rivojlangan shaxslarning umumiy rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.07.2018 y., 10/18/3032/1450-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 13 maydagi "Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi 391-son Qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 14.05.2019 y., 09/19/391/3120-son.
3. "Ilk qadam" maktabgacha ta'lim muassasasining o'quv dasturi. – Toshkent, 2018. – 43 b.
4. Киселева О.И. Развитие коммуникативного потенциала личности как основа позитивной социализации ребенка в условиях непрерывного образования (к обоснованию педагогического эксперимента) / О.И. Киселева // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2003. – №2. – С. 39–45.
5. Кондрашова Н.В. Формирование у детей 6–7 лет представлений о дружбе посредством театрализованных игр в условиях стандартизации дошкольного образования / Н.В. Кондрашова, А.С. Текаева // Science Time. – 2015. – №1 (13). – С. 235–240.
6. Лесняк И.В. Педагогический потенциал театрализованной деятельности в формировании коммуникативных навыков детей дошкольного возраста / И.В. Лесняк // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. – 2011. – №7. – Т.99. – С. 118–125.
7. Мойсюк А.А. Формирование коммуникативной компетентности старших дошкольников социальная готовность дошкольников к вхождению в систему

школьного обучения как это можно понимать? / А.А. Мойсюк, Э.В. Иванькова, Е.А. Колесникова // Муниципальное образование: инновации и эксперимент. – 2010. – №2. – С. 28–33.

8. Sharipov Sh.S. O'quvchilar kasbiy ijodkorligi uzviyligini ta'minlashning nazariyasi va amaliyoti: ped.fan.dokt...diss.avtoref. –T.: 2012. – 46 b.

9. Rakhmonova G.U. Successive Development of the Creative Person in the 8268 Volume Continuous Education/ Spanish Journal of Innovation and Integrity ISSN: 2792-:Volume:25, Dec-2023/ <http://sjii.indexedresearch.org/115-118> bet

10. Rakhmonova G.U. Modern Scientific Research International Scientific Journal Volume 1 Issue 10 <https://academicsresearch.ru/index.php/MSRISJ>

INNOVATIVE
ACADEMY